

дозволить досягти більших результатів з меншими витратами. Як у платника податків, так і у органів Державної фіскальної служби завжди залишається вибір звернутися до суду за захистом прав чи застосування альтернативного способу вирішення спору – медіації. Це допомогло б державі відновлювати довіру платника податку до фіскальних органів, останнім у свою чергу вибудовувати партнерські відносини з платниками податків, швидко отримувати справедливі суми оподаткування до бюджету, а платникам податків мати швидкий ефективний процес пошуку справедливого рішення на принципах паритетності сторін.

*Філіппова А. О.,
студентка НаУКМА*

МЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Стан сучасного розвитку суспільних відносин в Україні демонструє високі показники соціальної активності населення та поширення механізмів саморегулювання суспільних відносин. Наслідком зазначених процесів стало формування свідомого українського громадянського суспільства.

Зазначені процеси логічно відображаються у вітчизняних правових тенденціях, зокрема це стосується розвитку галузей приватного права. Особливу увагу варто приділити відносинам у сфері господарського права, учасники яких виступають суб'єктами господарювання у сфері суспільного виробництва. Зростання активності та відповідальності учасників цивільного обороту створює умови для того, щоб держава делегувала частину своїх повноважень у певних сферах інститутам громадянського суспільства⁷⁰. В багатьох розвинутих державах приклад такого делегування покладено в основу інституту судійства. Завдання із забезпечення кращого доступу до правосуддя, як складова політики Європейського Союзу із розбудови території свободи, безпеки та правосуддя, має передбачати доступ як до судових, так і до позасудових способів врегулювання спорів⁷¹.

⁷⁰ Kovach K. Mediation: Principles and Practice. – Wfest Group, 2000.

⁷¹ Пухаленко В. П. Деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах, як складова політики європейського союзу / В. П. Пухаленко // Форму права. – 2012. – № 3. – С. 585–589 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ejournals/FP/2012-3/12pvppec.pdf>.

Концепція доступу до правосуддя включає в себе заохочення використання належних процедур вирішення спорів для приватних осіб і бізнесу, а не просто доступ до судової системи⁷². За такої умови політика Європейського Союзу спрямована у напрямку заохочення використання альтернативних способів вирішення спорів (alternative dispute resolution (ADR)) у сфері господарських правовідносин.

Практика функціонування процедур примирення (альтернативного врегулювання спорів) при вирішенні господарських спорів показує їх достатньо прогресивний характер, оскільки порівняно з господарськими судами вони мають певні переваги:

- оперативність при вирішенні господарських конфліктів;
- сприяння господарському обігу, стабілізації господарських відносин, покращенню результатів господарської діяльності;
- розширення можливостей реалізації права на позасудовий захист та доступ суб'єктів господарювання до нових способів вирішення спірних питань;
- обмеження монополізму державних судів і в певній мірі зменшення корупційного тиску на суб'єктів господарювання;
- вплив на формування правил розгляду спорів тощо.

Одним із ефективних альтернативних способів врегулювання господарських спорів є посередництво (медіація)⁷³.

Як зауважив відомий американський юрист Л. Фуллер, медіація як жодна інша процедура здатна *«переорієнтувати сторони одна на одну, не нав'язуючи їм правил, але допомагаючи їм досягти нового і взаємного сприйняття»*⁷⁴.

Правові основи сучасної медіації зародилася у 70-х роках ХХ століття. Це пов'язують із Паундською конференцією 1976 року. «Причини невдоволеності населення адмініструванням системи правосуддя в США». Верховний Суддя У. Бергер закликав звернутися до альтернативних способів вирішення спорів. Професор Ф. Сандер у своїй доповіді представив ідею «будинку правосуддя з багатьма дверима», за що згодом отримав спеціальну нагороду у США за видатний внесок у розвиток альтернативного вирішення спорів

Європейська Рада на своєму засіданні 15 і 16 жовтня 1999 року закликала держави-члени до запровадження альтернативних позасудових процедур. У травні 2000 року Рада прийняла Висновки про альтернативні методи врегулювання спорів за цивільним і комерційним законодавством, зазначивши,

⁷² Vesna Naglic Judicial cooperation in civil matters / V. Naglic [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_4.12.5.pdf. – 12. 2011.

⁷³ Козирєва В. П. Процедури примирення при вирішенні господарських спорів / В. П. Козирєва, А. П. Гаврилішин // Юридичний вісник. – 2015. – № 3 (36). – С. 129–133.

⁷⁴ Fuller L. Mediation – Its Forms and Functions // S. CAL. L. REV. – 1971. – № 44. – R 305.

що встановлення основних засад в цій сфері є важливим кроком на шляху сприяння належному розвитку та функціонуванню позасудових процедур для врегулювання спорів у цивільних та комерційних справах з метою спрощення і покращення доступу до правосуддя. У квітні 2002 року Комісія представила Зелений Документ про альтернативне розв'язання спорів у цивільному та комерційному праві, ініціювавши широкі консультації щодо заходів стимулювання використання медіації⁷⁵.

Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах (2002 рік) визначила керівні принципи медіації і в господарських справах. У цілях цієї Рекомендації термін «цивільні справи» стосується справ, дотичних до цивільних прав й зобов'язань, включно зі справами в галузі комерційного права (п. II)⁷⁶. Основні принципи процесу медіації за цією Рекомендацією полягають у наступному:

- медіація може організовуватись з допомоги державного або приватного сектора;
- судовий та позасудовий порядок здійснення;
- потреба уникати зайвих затримок та використання медіації як тактики затягування часу;
- медіатори мають діяти незалежно й безсторонньо та забезпечувати принцип рівності сторін;
- інформація щодо процесу медіації є конфіденційною;
- встановлення стандартів навчання й кваліфікації медіаторів;
- держава має надавати інформацію про медіацію в цивільних справах.

З метою допомоги державам у процесі впровадження положень зазначеної Рекомендації Європейською комісією з ефективності правосуддя у 2007 році було розроблено Керівні принципи № 14 для кращого виконання наявних Рекомендацій щодо медіації в цивільних справах. Варто зазначити, що п. 2.1 містить положення про необхідність забезпечення державами-членами безоплатної правової допомоги для участі громадян з обмеженими фінансовими можливостями в процесі медіації⁷⁷. Україна реалізувала зазначене положення у

⁷⁵ Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccg.org.ua/bulletn/Articles/04%2812%29/04-акотніачсні_zasadyA20401.pdf.

⁷⁶ Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20\(2002\)%2010.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20(2002)%2010.pdf).

⁷⁷ Керівні принципи № 14 для кращого виконання наявних Рекомендацій щодо медіації в сімейних справах і щодо медіації в цивільних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2014.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2014.pdf).

ст. 1, 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» («*Безоплатна первинна правова допомога включає надання допомоги в забезпеченні доступу особи до медіації*»⁷⁸).

Типовий закон ЮНСІТРАЛ про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру⁷⁹ 2002 року у термін «міжнародної погоджувальної процедури» заклад значення процедури, в межах якої сторони просять третю особу (посередника) надати їм допомогу у спробі досягти мирного врегулювання їх спору, що виник на підставі договірних або інших правовідносин. Отже, можемо зробити висновок, про те, що у цьому законі йдеться саме про процедуру медіації. Особливості погоджувальної процедури (відповідно до положень закону) відповідають характерним особливостям процесу медіації як методу АВС:

- наявність неупередженого безстороннього посередника;
- посередник не виступає в якості арбітра;
- конфіденційність інформації в процесі врегулювання спору.

Важливим фактом є наявність у тексті закону застереження про те, що держава, яка його приймає, може виключити з його тексту слово «міжнародну», що відповідно дасть змогу застосовувати положення закону і до внутрішньої погоджувальної процедури.

У 1997 році закон про медіацію було прийнято в Австралії. У 2001 році у США був прийнятий закон про медіацію (*Uniform Mediation Act*), який узгодив розрізнене законодавство штатів. Його положення містять норми-дефініції основних термінів («*медіація*», «*медіатор*», «*сторони медіації*» та ін.), сферу застосування закону, роз'яснення основних принципів медіації та виключних випадків, особливості вступу у процес медіації. У наступні роки закони про медіацію приймалися в Австрії, Болгарії, Словаччині, Фінляндії та деяких інших країнах. У кодексі Цивільного судочинства Франції норми про медіацію передбачені окремою главою.

В Україні досі відсутнє законодавче врегулювання процедури медіації. При цьому відповідно до статистичних даних, кількість звернень до господарських судів зростає з кожним роком. На розгляд місцевих господарських судів у 2015 році надійшло 229,6 тис. звернень суб'єктів господарювання для вирішення господарських спорів, що на 1,3 % більше, ніж у 2014 році (226,7 тис.)⁸⁰. Варто наголосити на тому, що Європейський

⁷⁸ Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № VI. – С. 38.

⁷⁹ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uncitral.org/>.

⁸⁰ Статистичний аналіз показників роботи системи господарських судів за 2015 рік (із виступу Голови ВГСУ Б. Львова на пленумі ВГСУ 25.02.2016 р.).

Парламент та Рада у своїй Директиві 2008/52/ЄС наголошували на тому, що медіація може забезпечити швидке розв'язання спорів у цивільних і комерційних справах із найменшими витратами; існує більша ймовірність, що домовленості, досягнуті в результаті медіації, будуть добровільно дотримуватись, а між сторонами збережуться дружні і тривалі стосунки⁸¹.

Важливим на сьогодні лишається питання активного впровадження в Україні медіації як методу альтернативного вирішення спорів у сфері господарських правовідносин. Цей процес має бути проведений з урахуванням міжнародних стандартів медіації, що дозволить Україні оптимізувати систему правосуддя, сприятиме господарському обігу та стабілізації господарських відносин, а також дозволить оптимізувати вітчизняне законодавство із законодавством Європейського союзу.

⁸¹ Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 року «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ccg.org.ua/bulletin/Articles/04%2812%29/04-/акотниачпни_zasadyA20401.pdf.